

Journalistiek in Vlaanderen and beyond anno corona

JAARVERSLAG VVJ (AVBB-EFJ/IFJ) 2020

Dit is het jaarverslag 2020 van de VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten).

Een bijzonder jaar, vooral door de coronacrisis die sinds maart diepe sporen trok door de hele samenleving, nieuwsmedia en journalistiek inbegrepen. Voor veel mensen bleken de klassieke nieuwsmedia een hernieuwde baken van vertrouwen. Tegelijk nam de macht van bigtechmedia verder toe en schreed de mediaconcentratie in Vlaanderen geruisloos verder. En dan was er nog de toenemende overheidsambitie om *fake news*, desinformatie en *hatespeech* te reguleren.

Een louter activiteitenverslag is dit niet. Veeleer gaat het om een stand van zaken in de Vlaamse journalistiek in dit (eerste) coronajaar, waarbij we telkens wel de rol vermelden die de VVJ heeft gespeeld – of heeft proberen te spelen. Achtereenvolgens belichten we de evolutie van het aantal (beroeps)journalisten in Vlaanderen, hun arbeidsomstandigheden en ontwikkelingen op het vlak van persvrijheid. Op het einde volgen dan nog enkele specifieke *facts & figures* met betrekking tot de VVJ.

De Vlaamse journalistiek en haar beroepsunie VVJ opereren niet op een eiland. De VVJ blijft innig verbonden met de Belgische journalistenbond AVBB (Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België), met wie ze de aandacht en inzet voor alle federale journalistieke materies deelt (en dat zijn er heel wat). Almaar meer deelt de VVJ/AVBB ook informatie en engagement met haar Europese koepelorganisatie EFJ (Europese Federatie van Journalisten) en diens mondiale koepelunie IFJ (Internationale Federatie van Journalisten). In een steeds krimpende wereld is grensoverschrijdende journalistieke solidariteit evident. In die zin is dit jaarverslag er niet enkel een van de VVJ, maar ook van de AVBB en bij uitbreiding de EFJ en IFJ.

Pol Deltour

Nationaal secretaris

1

Nieuwsmedia en werkgelegenheid

1.1 EVOLUTIE VAN DE MEDIASECTOR

Corona-paradox

De reguliere nieuwsmedia ondergingen in 2020 een dubbele evolutie, intussen gemeenzaam bekend als de corona-paradox. Enerzijds nam de afname van nieuws fors toe en steeg het volume abonnementen, aan de andere kant implodeerde – althans tijdelijk – de omzet van reclame- en sponsorinkomsten.

Voorals digitaal consumeerden de Belgen meer nieuws dan voorheen. Volgens VUB-onderzoek steeg het aantal page-views op de grote nieuwssites en apps van 27 miljoen in 2018 tot net geen 40 miljoen in 2020. Onder meer *Vrtnews.be*, *De Standaard online* en *HLN.be* tekenden opmerkelijke stijgingen in bezoek op. Voor de private nieuwsmedia vertaalde dat zich ook in een toename van de betaalde oplage. Zo steeg de oplage van *De Standaard* van 103.000 in 2019 tot 114.000 in december 2020. Hoopgevend was verder een onderzoek van de Gentse Arteveldehogeschool, dat uitwees dat met name jongeren voor hun coronanieuws de weg naar klassieke media insloegen.

Maar dat goede nieuws had een keerzijde: door het stilvallen van de economie in de lente implodeerden de advertentie-inkomsten – *grosso modo* toch goed voor de helft van de omzet in de sector. En ook al herstelde de reclamemarkt zich nadien geleidelijk weer, de totale omzetsdaling zou in de buurt van 15 procent liggen.

Zeker voor gratis media, die uitsluitend op advertentie-inkomsten draaien, was 2020 dan ook een dramatisch jaar. Roularta zette daarom tijdelijk de verspreiding van *De Streekkrant* en *De Zondag* stop. Ook de regionale omroepen zagen zwarte sneeuw. Hetzelfde lot trof veel *digital only* publicaties die zwaar leunen op reclame.

Los hiervan hadden talloze gespecialiseerde publicaties te lijden van het brutale stilvallen van het maatschappelijke leven. Sportmagazines, cultuurpublicaties, nieuwsmedia in de toeristische en culinaire sfeer verloren stomweg hun actieterrein. Zo zette Roularta gedurende enkele maanden ook *Sport/Voetbalmagazine* stop. En DPG Media/*Het Laatste Nieuws* knipte fors in zijn regionale sportverslaggeving. Dit veroorzaakte een kaalslag onder freelancejournalisten en tijdelijke werkloosheid voor een rits loontrekkenden. Bij *Het Laatste Nieuws* werd zowat de helft van de regionale sportmedewerkers opgezegd (ze konden wel nog als onbezoldigde ‘ambassadeur’ blijven voortwerken voor de krant). Hetzelfde verhaal bij de productiehuisen en facilitaire bedrijven in de audiovisuele sector. De VOTF, beroepsvereniging van Vlaamse audiovisuele bedrijven, stelde in maart een quasi totaal werkverlies vast bij haar leden.

Digitale versnelling

Al veel eerder zetten de nieuwsmedia in op digitalisering van hun werkprocessen en nieuwsaanbod, corona heeft dat proces duidelijk versneld.

Die technologische vernieuwingen betreffen de werking van de redacties, met meer telewerk en automatisering (tot en met experimenten met robotjournalistiek).

En ze betreffen de uiteindelijke distributie van het nieuws, die met de dag meer *digital first* en stilaan *digital only* wordt. Krantenuitgevers mikken, zij het voorlopig nog voorzichtig, enkel voor hun weekendeditie nog op papier. Die toenemende automatisering laat ook toe het publiek almaar beter in kaart te brengen, wat de weg opent naar een gedifferentieerd en zelfs gepersonaliseerd nieuwsaanbod. Zoals bigtech bedrijven, zetten ook klassieke nieuwsmedia almaar meer algoritmen in om hun publiek doelgericht met nieuws en reclame te bedienen.

Meer concentratie

In 2020 zette ook de mediaconcentratie zich verder door. DPG Media maakte werk van NewsCity, de geïntegreerde redactiestructuur boven krant *Het Laatste Nieuws*, tv-zender VTM, de radiozenders van de groep en de digitale component *bln.be*. Formeel worden *De Morgen* en *Humo* buiten de constructie NewsCity gehouden, maar niettemin vindt ook tussen *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws* almaar meer redactionele uitwisseling plaats.

In zijn jaarrapport 2020 waarschuwt de Vlaamse Regulator voor de Media (VRM) opnieuw voor de voortschrijdende mediaconcentratie, die een risico kan inhouden voor de diversiteit van het aanbod. “Hoewel er niet één speler is die de hele Vlaamse mediasector domineert, blijken veel vormen van horizontale, verticale of crossmediale concentratie te bestaan (...). Voor de aggregatie van klassieke mediaproducten is 80 tot 100% van de markt in handen van slechts vijf mediagroepen: VRT, DPG Media, Mediahuis, Roularta en De Vijver. DPG Media is als enige actief in alle mediaproducten en ontpopt zich als toonbeeld van een crossmediale mediagroep.”

	Print		Omroep		Online
	Krant	Magazine	TV	Radio	
VRT			X	X	X
DPG Media	X	X	X	X	X
Mediahuis	X			(X)	X
Roularta	X	X	X		X

Minder VRT

Eind 2020 sloot de Vlaamse regering met de VRT een nieuwe beheersovereenkomst af. Die houdt voor de komende jaren een financieel krimpscenario in: van een dotatie van 275 miljoen euro in 2020 valt de openbare omroep tegen 2025 terug op 258 miljoen euro. De VRT moet nog meer dan nu inzetten op digitalisering, zij het steeds gelinkt aan haar audiovisuele basisaanbod. Het tekstaanbod op VRT.Nws moet op verzoek van de krantenuitgevers worden beperkt.

De beheersovereenkomst erkent de redactionele onafhankelijkheid, maar wijst de redacties tegelijk expliciet op hun onpartijdigheidsplicht en stelt in dat verband extra monitoring in het vooruitzicht. Daarnaast focust de tekst sterk op het versterken van de Vlaamse identiteit, wat impliciet ten koste gaat van aandacht voor federale, Europese en andere internationale aangelegenheden.

Buitenlandse expansie

DPG Media realiseerde in 2020 opnieuw een belangrijke acquisitie in Nederland. Met Sanoma Media Netherlands verwierf het niet enkel magazinetitels zoals *Libelle*, *vtwonen* en *Veronica Magazine*, maar ook en vooral *NU.nl*, de grootste nieuwssite in Nederland.

Mediahuis dan weer nam de Luxemburgse mediagroep Saint-Paul Luxembourg Lafayette over. Daarnaast consolideerde het de overname uit 2019 van het Ierse Independent News & Media, de grootste krantenuitgever in Ierland.

Nieuwe spelers

Media 21, de koepelvereniging van 7 autonome digitale nieuwsmedia in Vlaanderen, tekende vorig jaar geen nieuwe leden op. In de radiosector opent de digitale omschakeling wel veel nieuwe mogelijkheden voor extra concurrentie. Verder valt de professionalisering op van enkele publicaties in rechtspolitieke hoek, zoals 't *Pallietierke* en *Scepter*. Nog in dat verband lanceerde politieke partij Vlaams Belang op zijn website een eigen tv-kanaal.

Bigtech nog bigger

In 2020 overvleugelde online de echte wereld, en dat maakte bigtech-bedrijven zoals Google, Facebook, Apple en Amazon alleen maar *bigger*. Zij blijken de echte economische winnaars van de coronacrisis te zijn. Het zette scherper dan ooit de schijnwerpers op de schaduwkanten van die bedrijven.

Een daarvan is het blijvende vegeteren op (onder meer journalistieke) content die klassieke media produceren. In 2020 werkte de Belgische Raad voor de Intellectuele Eigendom (RIE) een advies uit om daar in ons land iets tegen te doen. De tekst is gebaseerd op een Europese richtlijn van een jaar eerder, die voor uitgevers een digital copyright en bijhorende vergoeding uitwerkte. Belangrijk is dat die richtlijn ook voor auteurs, en specifiek journalisten, een deel van de vergoeding reserveert.

Nog zo'n duistere kant van bigtech is het parasiteren op *fake news* en *hatespeech*, die hun klikcijfers en omzet fors doen oplopen. In 2020 zijn Google, Facebook en Twitter aan een opmerkelijke operatie-zelfregulering ter zake begonnen. Dat leidde zelfs tot het bannen van boodschappen van de president van de VS. Meteen barstten felle discussies los over communicatievrijheid en censuur. Intussen bekijken ook overheden – van de Europese over de Belgische tot de Vlaamse – almaar meer hoe *fake news* en *hatespeech* kunnen worden aangepakt.

1.2 STEEDS MINDER BEROEPSJOURNALISTEN

Een belangrijke indicatie voor de persvrijheid en mediakwaliteit in ons land is het aantal erkende beroepsjournalisten. Het gaat om journalisten die in hoofdberoep (en zonder een commercieel nevenberoep) via een open medium nieuws aanbieden aan de samenleving. De evolutie van hun aantal oogt weliswaar niet positief. Sinds ruim tien jaar is het aantal erkende beroepsjournalisten in Vlaanderen aan het dalen.

Voor een goed begrip moeten de aantallen erkende beroepsjournalisten onderling steeds worden vergeleken met de cijfers van 5 jaar of een veelvoud daarvan eerder (zie in de grafiek de **cijfers in het rood**). Dat heeft te maken met de wettelijk verplichte vijfjaarlijkse hernieuwing van alle erkenningen, die telkens voor een uitzuivering van het bestand zorgt, waarna de cijfers telkens weer wat oplopen. Het aantal Vlaamse beroepsjournalisten in 2020 (2537) ligt aldus 61 eenheden lager dan in 2015 (2598). Op 10 jaar tijd is er een daling met 69 beroepsjournalisten.

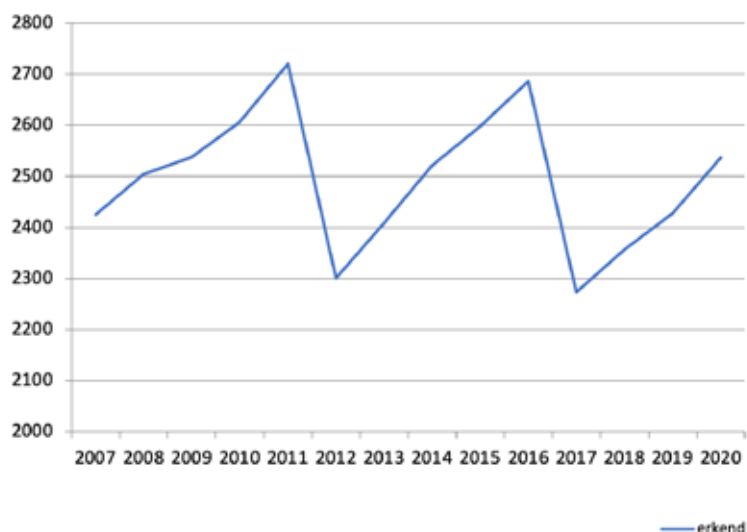
Deze vermindering spoort met een andere negatieve evolutie, die nog meer uitgesproken is: die van nieuwe instromers. In 2020 werden slechts 68 nieuwe stagiair-beroepsjournalisten aanvaard – dat zijn beroepsjournalisten in de eerste twee jaar van hun beroepsactiviteit. In vergelijking met het voorgaande jaar daalt het aantal professionele instromers met ongeveer 20, over een termijn van tien jaar bekeken gaat het om een halvering. Almaar meer kunnen we dan ook spreken van een structurele desinvestering in professionele journalistiek in Vlaanderen. Daar komt nu dus de coronacrisis bij, die dat proces mogelijk nog heeft versneld – daarvoor is het wachten op de cijfers van 2021.

Positief is dan weer dat de aanvaarde stagiairs vlot doorstromen naar een eigenlijke erkenning als beroepsjournalist, wat de stijging van het aantal 'nieuwe erkenningen' in 2020 verklaart.

De vermindering van het aantal professionele journalisten in hoofdberoep wordt overigens niet meteen gecompenseerd door een toename van het aantal journalisten in bijberoep – althans niet wanneer we voortgaan op de aansluitingen bij de VVJ. Hun aantal situeert zich sinds enkele jaren om en rond de 200. Ongetwijfeld doen de Vlaamse mediahuizen in de praktijk een veel groter beroep op journalisten in bijberoep, en dit voor onder meer lokale, buitenlandse, cultuur- en sportverslaggeving. De VVJ zal dan ook proberen deze groep nog meer te bereiken en te overtuigen van haar meerwaarde voor hen.

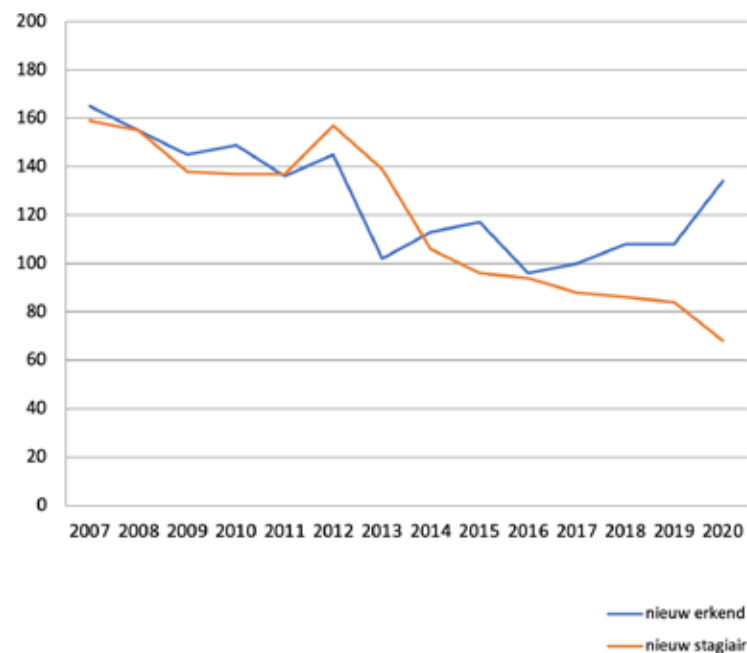
	erkend
2007	2425
2008	2504
2009	2538
2010	2606
2011	2721
2012	2301
2013	2408
2014	2521
2015	2598
2016	2686
2017	2273
2018	2356
2019	2428
2020	2537

Beroepsjournalisten

	nieuw erkend	nieuw stagiair
2007	165	159
2008	155	155
2009	145	138
2010	149	137
2011	136	137
2012	145	157
2013	102	139
2014	113	106
2015	117	96
2016	96	94
2017	100	88
2018	108	86
2019	108	84
2020	134	68

Nieuwe stagiairs en beroepsjournalisten

1.3 JOURNALISTIEKE WORKLOAD

Een gemengd beeld

Corona heeft in 2020 verschillende effecten gehad op de werkgelegenheid van journalisten.

Eenzijds deed de crisis het gros van de redacties op hoog toerental draaien. Vooral wetenschapsjournalisten kwamen vol aan de bak (en bezweken soms zelfs onder de werkdruk). Het heeft enkele redacties er trouwens toe aangezet extra te investeren in wetenschapsjournalisten.

Anderzijds vielen door de crisis talloze maatschappelijke gebeurtenissen weg – sportwedstrijden, cultuurevenementen en lokale events om de belangrijkste te noemen. Voor een pak journalisten betekende dat nauwelijks of geen werk meer. Daarnaast dwong de crisis diverse mediahuizen (en vooral diegene die sterk reclameafhankelijk zijn) tot besparingen.

De impact verschilde aanzienlijk naargelang het arbeidsstatuut. Zo te zien heeft corona weinig weerslag gehad op de werkgelegenheid van loontrekkende journalisten. Pro memorie: het gaat om ongeveer driekwart van het totale bestand van (stagiair-)beroepsjournalisten. Hier en daar zijn wel loontrekkende journalisten op tijdelijke werkloosheid gezet, maar dat zijn uitzonderingen. In een paar mediabedrijven ging dat overigens gepaard met een solidariteitsbijdrage vanwege de in dienst blijvende journalisten of/een inlevering vanwege aandeelhouders en managers (Belga, Roularta).

Een kaalslag heeft wel plaatsgevonden bij de freelancejournalisten, goed voor 1 beroepsjournalist op de 4. Hoewel voor sommigen corona méér werk met zich meebracht, vielen veel zelfstandige journalisten zonder werk. Vooral sport- en cultuurjournalisten, lokale verslaggevers en vakpersmedewerkers vielen op zwart zaad. Ook beeldjournalisten – persfotografen en cameralui – zagen zwarte sneeuw door het wegvallen van evenementen en interviews. De VVBJ (Vlaamse Vereniging van Beeldjournalisten) meldde in maart 2020 dat 9 op de 10 leden geen enkele opdracht meer hadden.

Het verklaart ongetwijfeld ook mee de verdere daling van het aantal nieuwe professionele instromers in de Vlaamse journalistiek – zij het dat die tendens al eerder was ingezet. Overigens is de kaalslag bij zelfstandige journalisten in bijberoep wellicht nog een stuk groter dan die bij de freelancers in hoofdberoep.

Overheden springen bij

Zowel de federale als de Vlaamse overheid sprong snel bij met steunmaatregelen. Mediabedrijven kregen een injectie in de vorm van overheidsadvertenties, hier en daar zetten ze journalisten op tijdelijke werkloosheid, en zelfstandige journalisten zonder werk konden aanspraak maken op individuele tegemoetkomingen.

De Vlaamse overheid stopte de Vlaamse mediabedrijven 13 miljoen euro toe om de coronacrisis door te komen. In maart kocht de regering voor 3 miljoen aan reclameruimte voor haar campagne *‘Red levens en doe de check check check’*. Alle media, ook *digital only’s*, kwamen daarbij aan hun trekken. In juni kondigde minister van Media Benjamin Dalle dan de oprichting aan van een Noodfonds van 10 miljoen euro. 3,8 miljoen daarvan ging naar de VRT en meewerkende bedrijven, nog eens 3,8 miljoen naar de regionale omroepen, 1,9 miljoen naar het Vlaams Audiovisueel Fonds en 0,5 miljoen tot slot naar lokale radio’s en digitale spelers. Dalle beloofde verder aandacht te geven aan de vraag van de mediahuizen naar een fiscaal voordeelregime voor advertenties in Belgische nieuwsmedia.

Voor werknemers die zonder werk vielen, trok de federale regering de uitkering voor tijdelijke werkloosheid op tot 70 procent van het brutoloon, zij het geplafonneerd tot € 2.754,76 bruto. In de praktijk was dat goed voor een netto-uitkering tussen € 1.000 en € 1.500. De Vlaamse regering voegde daar voor tijdelijk werklozen een forfaitaire premie van € 202,68 aan toe, bestemd voor het betalen van de elektriciteits-, gas- en waterfactuur.

Voor zelfstandigen regelde de federale overheid een vervangingsinkomen voor het geval ze hun activiteit door corona gedurende minstens 7 opeenvolgende kalenderdagen moesten staken. Dat overbruggingsrecht beliep maandelijks € 1.291,69 netto en – met kinderen ten laste – € 1.614,10 netto. De FOD Financiën sprong bij door spreiding van betaling van personenbelasting en BTW toe te staan, en door een vrijstelling van intresten en boetes bij laattijdigheid. Ook voor de betaling van sociale bijdragen werden vrijstelling, uitstel of vermindering mogelijk gemaakt. De Vlaamse regering voegde daar in de lente een compensatiepremie van € 3.000 aan toe voor zelfstandigen van wie de omzet met 60% daalde in vergelijking met het jaar ervoor. Die premie werd ook toegekend aan zelfstandigen ‘zonder fysieke vestiging’, onder meer op verzoek van de VVJ die op de penibele situatie van talloze freelancejournalisten had gewezen.

Ter afronding

Afsluitend moet nogmaals worden gewezen op de dalende curve die de journalistieke werkgelegenheid in Vlaanderen momenteel vertoont. Hoger vermeldden we in dat verband al de negatieve evolutie van het aantal beroepsjournalisten, en meer bepaald het aantal nieuwe instromers. Mogelijk heeft corona die tendens nog verscherpt, maar vast staat dat ze al langer aan de gang is. Als oorzaken kan worden gedacht aan de voortschrijdende concentratie in de sector, de toenemende automatisering (inclusief experimenten met robotjournalistiek) en louter budgettaire redactionele krimpstrategieën.

Verder heeft de coronacrisis nogmaals de zwakke positie van in het bijzonder freelancejournalisten blootgelegd. Zij waren, door hun onstandvastige statuut, een makkelijke doorstreeppost in de huishouding van de mediabedrijven. Voor velen heeft de overheidssteun van zowel federale als Vlaamse zijde het bloeden kunnen stelpen. Maar talloze zelfstandige journalisten heeft het niet belet het vak – dat sowieso al geen lachertje was voor hen – te verlaten.

2

Arbeidsomstandigheden

2.1 DE IMPACT VAN CORONA

Ziek door COVID-19

Ook al komt journalistiek meer dan eens neer op deskwerk, toch blijft het in essentie een ‘contactberoep’. Journalisten zijn gedoemd om voor hun job de straat op te gaan, mensen fysiek te ontmoeten, dingen die gebeuren met hun eigen ogen te zien... Het risico op besmetting met het coronavirus is voor hen dan ook reëel.

Hoeveel Vlaamse journalisten precies de ziekte tot nu hebben doorgemaakt, is niet bekend. Mediabedrijven weigeren hierover te communiceren. Maar we schatten het aantal op enkele tientallen. Tevens hebben we weet van diverse oud-journalisten die aan covid-19 zijn overleden.

De Zwitserse organisatie PEC (Press Emblem Campaign) schat het aantal journalisten dat wereldwijd in 2020 door corona het leven liet op ruim 600. De meeste slachtoffers vielen in Latijns-Amerika, met 303 getroffen journalisten. In Azië overleden 145 collega's aan het virus, in Europa 94, in Noord-Amerika 32 en in Afrika 28. Het zwaarste getroffen land blijkt Peru, met 93 slachtoffers. In Italië bezweken 37 journalisten aan het virus. En in ons land, steeds volgens PEC, één.

De kwetsbaarheid van (het gros van de) journalisten heeft de VVJ/AVBB er eind 2020 toe aangezet om aan de Taskforce Vaccinatiestrategie ‘gepaste aandacht’ te vragen voor journalisten bij het uitwerken van de vaccinatiecampagne. Verre van voorrang te vragen op meer prioritaire groepen, herinnerde de VVJ/AVBB er daarbij aan dat journalisten tot dusver steeds tot de ‘essentiële beroepen’ werden gerekend die bijzondere maatregelen genoten in het kader van het crisisbeleid.

Nieuwe ‘veilige’ werkmethoden

Corona had een merkbaar effect op de journalistieke werkwijzen. Thuiswerk en andere vormen van telewerk werden schering en inslag. Zonder twijfel heeft corona voor een versnelde digitalisering van het ambacht journalistiek gezorgd. Tegelijk behielden journalisten ook met lockdowns, avondklokken en reisverboden de nodige bewegingsvrijheid. Terecht catalogeerde de federale regering ‘media en journalisten’ immers bij de essentiële beroepen, die ten allen tijde hun werk moeten kunnen voortzetten.

Thuiswerk

Op 18 maart 2020 besliste de federale regering tot een verregaande lockdown, inclusief verplicht thuiswerk voor werkenden. Media en journalisten werden hiervan echter uitgezonderd. In het regeringsbesluit werden zij als ‘essentiële dienst’ bestempeld, ‘noodzakelijk voor de bescherming van de vitale belangen van de Natie en de behoeften van de bevolking’. De VVJ/AVBB had de regering nadrukkelijk om die vrijstelling gevraagd. Ook tijdens de tweede lockdown, ingegaan op 2 november, konden journalisten en media op dit statuut rekenen. Weliswaar moeten ook nieuwsmedia, net zoals alle andere cruciale diensten, ‘in de mate van het mogelijke’ telewerk en social distancing toepassen.

Alle Vlaamse nieuwsredacties zijn ook meteen overgegaan op maximaal telewerk voor hun journalisten en andere redactiemedewerkers. Vergaderingen en ander overleg vonden plaats op allerlei digitale platformen. Sommige journalisten zijn sinds maart zelfs niet meer op hun redactie langsgeweest. Een uitzondering werd wel gemaakt voor sleutelfuncties, zoals cheffen, eindredacteuren en presentatoren. Maar op sommige redacties, zoals die van *Het Laatste Nieuws*, konden zelfs zij thuiswerken. Kleinere redacties hadden het dan weer moeilijker om thuiswerk toe te staan wegens logistieke beperkingen zoals slechte televerbindingen.

Het massale telewerk was voor velen een openbaring. Bleek dat op afstand even goed – soms zelfs beter – kon worden gewerkt dan voordien. De winsten op het vlak van snelheid en efficiëntie waren aanzienlijk – alleen al de uren in de file die werden uitgespaard. De coronacrisis heeft dan ook ongetwijfeld voor een optimalisering en versnelling van de digitale werkprocessen op de redacties gezorgd.

Daarmee is niet gezegd dat de klassieke kantoorarbeid helemaal zal verdwijnen. Daarvoor zijn de voordelen van een fysieke aanwezigheid op de redactievloer te reëel. De lijnen zijn toch een pak korter, men kan al eens langsgaan bij een collega of iets roepen al dat nodig is. De verwachting is dan ook dat het thuiswerk in de journalistiek voor een goed deel verworven zal blijven, maar zonder dat dit aanwezigheid op de redactievloer volledig zal verdringen.

Op de redactievloer

Alle mediabedrijven maakten snel werk van de opgelegde veiligheidsmaatregelen op hun werkvloeren. Met zo weinig volk op de redactie, konden de regels inzake *social distancing* ook makkelijk worden nageleefd. Mediahuis bijvoorbeeld legde in maart zelfs 2 meter onderlinge afstand op in plaats van de 1,5 meter die de overheid bepaalde. Sommige redacties stopten met hun praktijk van flexdesken. Werkgevers zorgden voor handgels en letten erop dat werkplaatsen systematisch werden ontsmet.

Op de tv-redacties gingen nieuwsankers zelf met make-up aan de slag (in de plaats van visagisten). In de studio's werd de gepaste afstand met gespreksgasten en tussen panelleden in acht genomen. Prikmicrofoons (die door klankmannen worden aangebracht) werden vervangen door tafelmicrofoons. In regiekamers en montagecellen werd maar één persoon per keer meer toegelaten, en de ontsmettingsalcohol viel er te snuiven. Soms botste een kleine omroep wel op de grenzen van haar kunnen. Zo zag Kanaal Z zich op zeker ogenblik gedwongen de studiopresentatie van haar nieuwsuitzendingen stop te zetten, ook al omdat haar (kleine) studio wordt gedeeld met Ring-TV.

Op het terrein

Zoals vermeld konden journalisten, als 'essentiële dienst' en ondanks opgelegde lockdowns, avondklokken en reisverboden, professionele verplaatsingen blijven maken. Dat ontsloeg hen evenwel niet van de grootste voorzichtigheid, in het belang van zowel henzelf als hun gesprekspartners.

In maart publiceerden het Nationaal Crisiscentrum van Binnenlandse Zaken en de FOD Volksgezondheid specifiek ten aanzien van de media enkele 'praktische richtlijnen om te informeren in alle veiligheid'. Zo werd gevraagd om interviews zoveel mogelijk telefonisch of met videocall te doen, om maximaal buiten te werken, om sowieso altijd de anderhalve meter afstand te respecteren, om langeafstandsmicrofoons te gebruiken en om alle materiaal tijdig te ontsmetten. Verder in dit verslag komen we hierop terug, want jammer genoeg beriepen nogal wat overheden zich op coronanoodweer om journalisten buitensporig te fnuiken in hun werkzaamheden – wat ernstige vragen oproept met betrekking tot de persvrijheid.

Hoe dan ook speelden alle redacties gepast op de bekommernissen in. Het veldwerk van journalisten werd zoveel mogelijk beperkt. Interviews werden *videocalls*. Voor beeldmateriaal werd massaal geput uit eigen stocks, het aanbod van agentschappen en YouTube. Ging een reportageploeg toch ter plekke, dan gebeurde dat vaak met gescheiden voertuigen. Reporters te velde kregen ook systematisch beschermend materiaal mee, zoals mondklappers en hoezen voor de microfoons.

In sommige gevallen maakten redacties zelfs onderlinge afspraken om hun fysieke aanwezigheid te beperken. Zo wisselden de vier grote omroepen (VRT, VTM, RTBF en RTL) beelden uit van de persconferenties in de Wetstraat en omgeving. Ook andere zenders, zoals Kanaal Z en de regionale omroepen, konden die beelden gebruiken. Voor een soortgelijke 'poolvorming' tekenden de grote foto-agentschappen. Belga, Photo News en Isopix spraken af persconferenties en indoor evenementen zoveel mogelijk door één persfotograaf te laten verslaan, waarna de beelden meteen werden gedeeld. Vroeger drongen organisatoren van evenementen ook al aan op zo'n poolsystemen, in coronatijd werd dit bijna de norm.

Daarmee is niet gezegd dat alles van een leien dakje liep. Vooral in de Wetstraat en omgeving weerstonden verslaggevers bij herhaling niet aan de verleiding om de eerste te zijn en daarbij de veiligheidsmaatregelen te negeren. De VVJ riep daarom enkele keren alle journalisten op om zich kost wat het kost aan alle voorschriften te houden – in het belang van henzelf, hun concullega's en hun gesprekspartners.

Toch mogen werk-op-afstand of poolvorming in de journalistiek nooit gemene praktijk worden. Zoals thuiswerk, botsen die praktijken snel op hun journalistieke beperkingen. Een skype-interview weegt niet op tegen een 'fysiek' vraaggesprek. De zelfopgenomen videogetuigenis van een arts of verpleger heeft niet het gewicht van een eigen reportage. En een videodebat biedt allerminst de mogelijkheden van een groepsgesprek met alle deelnemers rond dezelfde tafel. Tegen de authenticiteit van fysieke interviews, reportages en debatten kan geen enkele technologie op.

Mede daarom vroeg de VVJ/AVBB eind 2020 aan de corona-regeringscommissaris en de voorzitter van de Taskforce Vaccinatiestrategie of journalisten konden worden gerekend tot de groep 'essentiële beroepen' die – na de kwetsbare burgers en het zorgpersoneel – in aanmerking komen voor vaccinatie.

2.2 ANDERE BEKOMMERNISSEN

Wat de arbeidsomstandigheden van journalisten betreft, stonden in 2020 hun veiligheid en gezondheid voorop. Dat belet niet dat ook andere thema's relevant en actueel blijven, zoals dat van een behoorlijke en passende vergoeding voor journalistiek werk.

Aandacht voor freelancers

Freelancejournalisten hebben per definitie al een minder stevige arbeidspositie, en de coronacrisis heeft de vinger nog maar eens op de wonde gelegd. Meer dan hun loontrekkende collega's, werden zelfstandigen getroffen door werkloosheid en andere ongemakken. Contracten werden opgezegd, opdrachten ingetrokken, betalingen uitgesteld – en dat alles vaak zonder enig perspectief op beterschap.

De VVJ besteedde de voorbije jaren al heel wat aandacht aan de specifieke noden van freelancers, en dat werd er 2020 niet minder op. Bij zowel de federale als de Vlaamse overheid werd er op aangedrongen om het overheidssteunbeleid voor zelfstandigen ook toepasbaar te maken op journalisten-in-nood. Over die steunmaatregelen heeft de VVJ vervolgens breed gecommuniceerd.

Richting uitgevers werd aangedrongen op een correcte en vooral tijdige betaling voor geleverd werk. De VVJ ontwikkelde verder een calculator voor freelancevergoedingen, die vooral nieuwkomers op weg moet helpen. De VVJ-werkgroep freelancers kweet zich nog van een actualisering van het Eisenplatform voor zelfstandige journalisten. Ruim 300 journalisten ondertekenden de nieuwe tekst, die aan de Vlaamse uitgevers en de Vlaamse overheid werd bezorgd.

Omzetting Digital Copyright directive

De VVJ/AVBB volgde in 2020 de ontwikkelingen inzake het nieuwe digitale copyright op de voet. In 2019 keurde Europa een richtlijn goed die uitgevers het recht geeft van bigtech bedrijven een vergoeding te krijgen voor gebruik dat zij maken van journalistieke content in de vorm van snippets. En belangrijk: volgens die richtlijn moeten de uitgevers die nieuwe inkomsten op 'faire' wijze delen met de auteurs.

In België leverde de Raad voor Intellectuele Eigendom (RIE) een advies af voor de omzetting van de *copyright directive* in federale wetgeving. De VVJ/AVBB had samen met de JAM een inbreng in dit rapport. Parallel hiermee bleef de VVJ/AVBB uitgevers en politieke verantwoordelijken contacteren met haar desiderata.

De VVJ/AVBB rekt er om te beginnen op dat alle uitgevers hun nieuwe copyright zullen valoriseren bij Google, Facebook, YouTube & Co. Hierover moet, conform de EU-richtlijn, maximale transparantie worden geboden. Als 'passend aandeel' in de nieuwe vergoedingen rekt de VVJ/AVBB voor de auteurs op de helft. Als logisch verdelingsplatform tot slot wordt de JAM (Journalisten Auteurs Maatschappij) naar voren geschoven.

3

Persvrijheid

Persvrijheid begint bij de veiligheid van de journalist. Verder is persvrijheid een zaak van zowel een goede toegang tot bronnen als een gepaste vrijheid van publicatie. We overlopen van elk aspect de stand van zaken.

3.1 VEILIGHEID

De grondvoorwaarde voor vrije journalistiek is veiligheid. Enkel in een veilige werkomgeving kunnen journalisten kwaliteitswerk leveren.

Sanitaire veiligheid

Het voorbije jaar heeft die premisse nogmaals in de verf gezet, specifiek met betrekking tot sanitaire veiligheid. Een werkomgeving moet voldoende ‘gezond’ zijn, wil men behoorlijk kunnen presteren. Daarom ook heeft de VVJ/AVBB eind 2020 aan de Taskforce Vaccinatiestrategie gevraagd om bij het uittekenen van de vaccinatiecampagne ‘de gepaste prioriteit’ te verlenen aan journalisten.

Tegelijk mag een veiligheidsbeleid – van sanitaire dan wel andere aard – nooit ongepast ten koste gaan van de persvrijheid. Verder in dit jaarverslag halen we niettemin enkele pijnpunten aan ter zake.

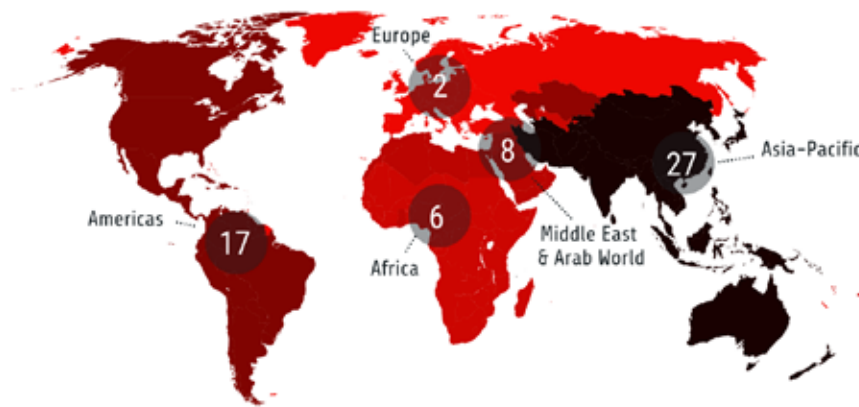
Wereldwijd 60 vermoorde journalisten

In 2020 werden wereldwijd zeker 60 journalisten vermoord wegens hun werk. Dat becijferde de IFJ (Internationale Federatie van Journalisten), de mondiale koepelunie van nationale journalistenbonden waar ook de VVJ/AVBB deel van uitmaakt. Vorig jaar lag het aantal nog op 49.

Voor de dodentol tekenden criminele kartels, politieke extremisten en sektarische groepen. Voor de vierde keer in vijf jaar blijkt Mexico met zijn misdaadbaronnen het gevaarlijkste land ter wereld voor journalisten te zijn, met 14 moorden. Daarna volgen India (met 8 moorden), Afghanistan en Pakistan (elk 7 moorden), de Filippijnen (4), Syrië (4), Irak (3) en Nigeria (3). Ook in Europa, meer bepaald in Zweden, viel een slachtoffer.

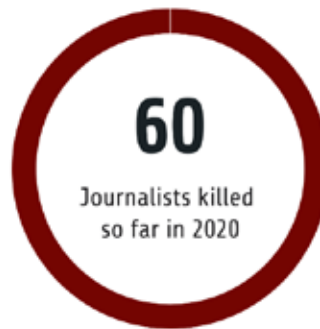
Schrijnend was het overlijden van de Russische journaliste Irina Slavina. Deze hoofdredactrice van Koza Press was langdurig het doelwit van intimidatie en belaging, en stak uit protest zichzelf in brand. Volgens Slavina zaten autoriteiten achter een campagne om haar het zwijgen op te leggen.

Journalists killed in 2020 by region

Most Dangerous Countries for journalists in the World in 2020

Mexico	14
India	8
Pakistan	7
Afghanistan	7
Philippines	4
Syria	4

De IFJ voerde in 2020 opnieuw actie tegen de straffeloosheid die nog altijd gepaard gaat met veel aanslagen op journalisten. Ze lobbyt, samen met nationale journalistenbonden, ook voor een internationale conventie die in aanvulling op het bestaande humanitaire recht bijzondere aandacht besteedt aan de veiligheid van journalisten.

Van 2020 onthouden we nog dat 14 mededaders van de dodelijke raid op het Franse satirische blad *Charlie Hebdo* in 2015 door een Parijse rechtbank zijn veroordeeld tot straffen gaande van 4 tot 30 jaar cel. De drie hoofddaders werden na hun actie door de politie doodgeschoten. De raid, gepleegd door moslimfundamentalisten, kostte onder meer aan 3 journalisten en 5 tekenaars het leven.

Vermeldenswaard is tot slot het journalistieke project *Forbidden Stories* (www.forbiddenstories.org). Het opzet is het journalistieke werk voort te zetten van journalisten die wegens hun werk zijn vermoord. Bij ons participeren *Knack* en *Le Soir* in dit project. Eind 2020 publiceerden zij bij voorbeeld 'het Cartelproject', over de Mexicaanse drugsmaffia, waarmee ze voortbouwden op het werk van de Mexicaanse journaliste Regina Martinez die in 2012 werd vermoord.

VVJ-Meldpunt Agressie tegen journalisten

Begin 2019 richtte de VVJ een Meldpunt in voor journalisten die het slachtoffer zijn van geweld. In 2020 leverde dat 16 meldingen op, één meer dan het jaar voordien. De VVJ probeert telkens snel te reageren, bij de geweldpleger zelf of bij justitie als het moet.

Voor haar Meldpunt kreeg de VVJ overigens felicitaties van de Europese Commissie, die het in een rapport over de stand van de rechtsstaat in Europa een voorbeeld noemde van *good practice*.

Een greep uit de meldingen in 2020. In januari wordt een journalist van *Het Laatste Nieuws* fysiek aangevallen door de zoon van een Vlaams Belang-politicus, over wiens overlijden hij had bericht. Verscheidene klachten gaan uit van beeldjournalisten, die hardhandig worden gehinderd in hun werk. Nu eens gebeurt dat door de politie, dan weer door een chauffeur van De Lijn, dan weer door de veiligheidsdiensten aan het Europees parlement. In september werden enkele persfotografen ernstig bedreigd door deelnemers aan de ‘automanifestatie’ van Vlaams Belang op de Heizel in Brussel.

Diverse meldingen betreffen verbaal geweld en *hatespeech* op sociale media. VRT-VS-correspondent Björn Soenens wijdt er in augustus een uitvoerige analyse aan. ‘Het gaat niet eens over mij’, schrijft, ‘het lijkt alleen niet voorbij te gaan’. Na een *Ter Zake*-interview met een Vlaams minister op 9 december wordt de journaliste van dienst op Twitter omschreven als ‘hoer’ en ‘ratelslang’. Een jonge journalist die vragen stelde bij de grote mediabelangstelling voor ‘relatief onbeduidende aanslagen’ in Europa, krijgt van het rechtsextremistische online medium *t Scheldt* de wind van voren. Hij wordt in de publicatie afgebeeld met afgehakt hoofd. De verbale commentaren gaan door het dak.

Verwant hiermee zijn de getuigenissen van journalisten die van social media worden geweerd. Zo blokkeerde de Vlaamse minister van Justitie in september een justitiejournalist op Twitter wegens diens (naar haar aanvoelen té) kritische houding jegens haar.

Ook SLAPP (*strategic lawsuits against public participation*) is een vorm van geweld. In februari eiste een luchtvaartbedrijf zonder veel argumenten van *EU Observer* dat het een artikel offline haalt; de rechter in kort geding gaat daar niet op in. Ook *Apache* kreeg te maken met een vordering tot verwijdering van een online artikel, op eenzijdig verzoekschrift en dus zonder mogelijkheid van tegenspraak dan nog, maar ook dit verzoek van de Antwerpse projectontwikkelaar Eric Van der Paal werd door de rechter niet ingewilligd.

3.2 OMGANG MET BRONNEN

De digitale revolutie zorgt al langer voor een radicaal andere verhouding tussen informatiebronnen en journalistiek. Alle mogelijke instanties communiceren meer en meer rechtstreeks met het grote publiek, en slaan de pers als ‘medium’ over. De coronacrisis heeft dat proces nog versterkt.

Tegelijk behielden journalisten ook met lockdowns, avondklokken en reisverboden minimale bewegingsvrijheid. Een perskaart was in dat verband meer dan ooit een nuttig werkinstrument.

Van directe communicatie over desinformatie naar meer duiding en commentaar

Nog meer dan in de jaren voorheen communiceerden politici, bedrijven, organisaties en particulieren rechtstreeks met het brede publiek. Sociale media vormen daarvoor een uitgelezen platform. Politieke partijen besteden veel geld aan Facebookcampagnes. Vlaams Belang en MR begonnen een eigen tv-kanaal op YouTube.

Opvallend was ook hoe zowel de federale als de Vlaamse regering op sommige dagen de televisiejournals inpalmde. Het Overlegcomité voor de coronabestrijding en de Vlaamse regering konden zo rechtstreeks en in *prime time* kond doen van de nieuwe maatregelen die ze hadden genomen.

Zo'n rechtstreekse communicatie, zeker in crisistijd, heeft ontegensprekelijk voordelen. Het schept (als het goed gedaan wordt toch) duidelijkheid. Maar er zijn ook risico's aan verbonden. De kansen op desinformatie en *fake news* nemen toe. Voor een goed begrip: desinformatie staat voor gekleurde, partisane, onevenwichtig informatie; *fake news* betreft beweringen die een redelijke correctheidstoets niet doorstaan.

De nieuwe communicatieomgeving verandert hoe dan ook de rol van de journalist. Hij/zij fungeert minder als een doorgeefluik van nieuws, en meer en meer als iemand die daar duiding en commentaar bij verschaft. Vaak gebeurt dat in de vorm aan van *factchecks*.

Politieke en andere instanties die communiceren via social media, slaan feitelijk de journalist over als nieuwsmedium. Maar sommigen drijven het nog verder, en gaan zover (kritische) journalisten ronduit te weren van hun sociale mediaplatform. Eind 2020 blokkeerde Vlaams minister van Justitie Zuhal Demir (N-VA) justitiwatcher Jan Nolf op haar twitteraccount. Zo kon de journalist niet langer reageren op haar tweets en zelfs niet meer volgen wat ze als Justitieminister communiceerde. Het leidde tot een open conflict, dat mogelijk voor de rechtbank wordt voortgezet. Een precedent is er in de VS. Toen voormalig president Trump enkele academici op Twitter had geblokkeerd, werd hij door de rechter teruggefloten, gelet op het 'openbare belang' dat zijn communicatie via Twitter intussen had gekregen.

Lockdowns ontzien journalisten - of toch niet?

In maart en november 2020 vaardigde de federale regering verregaande beperkingen uit op de bewegingsvrijheid van de burger. Telkens werden 'media en journalisten' daarbij ontzien. Als 'essentiële activiteit' moesten zij hun werk kunnen voortzetten, aldus de ministeriële crisisbesluiten.

Zoals vaker stemmen wet en praktijk niet noodzakelijk overeen. Zeker in de lente van 2020 gingen vele openbare instanties in totale isolatiemodus, wat journalistieke opvolging langdurig onmogelijk maakte. Gemeenteraden gingen vergaderen achter gesloten deuren, rechtscolleges weerden journalisten uit de rechtszaal, en zelfs de federale Kamer van Volksvertegenwoordigers sloot op zeker ogenblik de deuren voor Wetstraatjournalisten. Het 'corona-argument' werd zo niet enkel ten aanzien van het brede publiek maar ook tegenover journalisten ingeroepen.

Onder meer de lokale democratie leed onder de corona-isolatie. Op zeker ogenblik verkondigde het Agentschap Binnenlands Bestuur van de Vlaamse overheid dat wanneer een gemeenteraad langs digitale weg geen openheid kon bieden voor de hele bevolking, ze dat ook niet mocht doen voor journalisten. Tegen die vreemde beslissing tekende de VVJ protest aan bij Vlaams minister van Binnenlands Bestuur Bart Somers (Open Vld). Die antwoordde dat 'niettegenstaande de uitzonderlijke omstandigheden gemeenteraden en commissies vanzelfsprekend rekening moeten houden met de openbaarheid van bestuur en de rol van de pers'. Met een rondschrijven werden de lokale overheden hieraan herinnerd.

Ook justitie zwoegde geruime tijd met het moeilijke spanningsveld tussen sanitaire veiligheid en openbaarheid. Meer dan een rechtscollege ging achter gesloten deuren zetelen. Telkens vroeg de VVJ hierop terug te komen – veelal met goed gevolg.

Het grote nut van een perskaart

Hoe dan ook heeft de coronacrisis de relevantie van een perskaart meer dan duidelijk aangetoond. Nog meer dan gewoonlijk waren in 2020 de plaatsen op persconferenties, in vergaderzalen en andere cenakels beperkt. Nog meer dan anders moest de toegang tot evenementen, bijeenkomsten en faits divers worden geregeld. Een perskaart is dan het ultieme instrument om zich als journalist te identificeren en legitimeren.

Ten aanzien van overheden bekleedt de officiële perskaart van beroepsjournalist een bijzondere plaats. Ze hangt samen met de erkenning als beroepsjournalist door een onafhankelijke commissie van nieuwsprofessionals en wordt

uitgereikt door de FOD Binnenlandse Zaken. Met de kaart toont de houder ervan aan dat hij/zij professioneel en onafhankelijk journalistiek werk verricht voor het grote publiek. Het document vormt tevens een formele oproep aan politici, besturen en ordehandhavers om de houder ervan maximale doorgang en andere werkfaciliteiten te verschaffen. Parallel hiermee beschikken stagiair-beroepsjournalisten, journalisten in bijberoep en ondersteunende technici over eigen gevalideerde perskaarten.

Terloops: de Belgische wet maakt nog steeds een onderscheid tussen twee soorten professionele journalisten: beroepsjournalisten die werken voor algemene nieuwsmedia en journalisten van beroep die actief zijn bij vakpers. De VVJ/AVBB vraagt allang om een opheffing van het onderscheid, dat geen enkele relevantie (meer) heeft. Door de aanslepende politieke impasse enerzijds en de dominantie van het coronathema anderzijds, kwam de Belgische wetgever er ook in 2020 niet toe enige aandacht aan dit topic te geven. In afwachting boog de AVBB (VVJ-AJP) zich wel over een meer algemene modernisering van de wetgeving van 1963 op de erkenning van professionele journalisten. Met dat tekstvoorstel zal ze de federale wetgever in 2021 opnieuw contacteren.

Corona bemoeilijkt tot slot fors het internationale verkeer. Ook voor talloze journalisten was dat een streep door de rekening. Gelukkig bood de internationale perskaart, die de VVJ/AVBB uitreikt onder auspiciën van de IFJ (Internationale Federatie van Journalisten), soelaas. Veel journalisten maakten er bij buitenlandse opdrachten gebruik van. Zo stonden Nederland en het Verenigd Koninkrijk eind 2020 uitzonderingen toe op de eigen quarantaineregels voor (onder meer Belgische) journalisten die de IFJ-kaart konden voorleggen. De VVJ/AVBB vroeg de Belgische regering of een parallelle regeling mogelijk is voor buitenlandse journalisten die in ons land op reportage komen, maar kreeg daarop geen antwoord.

Opletten met poolvorming

Een techniek die herhaaldelijk werd toegepast om de journalistieke aanwezigheid in beveiligde omgevingen te organiseren, is poolvorming. Omroepen spreken dan onderling af dat één van hen ergens naartoe gaat, waarna de beelden worden gedeeld. Ook de foto-agentschappen maakten herhaaldelijk dergelijke werkafspraken. Zelfs voor redactioneel werk werden poolafspraken gemaakt, en woonde bij voorbeeld enkel een journalist van Belga een proceszitting bij.

Het staat vast dat zo'n poolwerking slechts een uiterste remedie kan zijn. Fundamenteel doet de praktijk immers afbreuk aan het pluralisme van de verslaggeving en de diversiteit van het nieuwsaanbod.

(On)openbaarheid van bestuur

De coronacrisis wees op het grote belang van een goede openbaarheid van bestuur. In de lente weigerde toenmalig federaal premier Sophie Wilmès (MR) om journalisten inzage te geven in de adviezen van de GEES, de expertengroep die de exitstrategie uit de corona-lockdown moest aansturen. Na protest van journalisten (en de politieke oppositie) werd dat standpunt bijgestuurd.

Los van corona, diende de partij Groen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsvoorstel in om een snellere declassificatie van staatsgeheimen mogelijk te maken. Een grote hoeveelheid nog besloten archieven over bijvoorbeeld het Belgische koloniale verleden of de oorlogsjaren zou op die manier ter beschikking kunnen worden gesteld van historici en onderzoeksjournalisten. De Staatsveiligheid verzet zich tegen het voorstel; tijdens een hoorzitting in de Kamer sprak de VVJ/AVBB haar steun uit ervoor.

De Lijn: een scheef parcours

Voor een opmerkelijk slecht persbeleid in 2020 tekende de Vlaamse openbare vervoersmaatschappij De Lijn. Nogal wat journalisten zijn niet te spreken over de wijze waarop zij met hen omgaat. Een journalist van *De Tijd* werd wegens ‘telkens weer negatief’ tijdelijk uitgesloten van persconferenties en -mededelingen. Ook andere journalisten werden geweerd, met name door bestuursvoorzitter Marc De Scheemaecker. Verder maakte De Lijn het ook beeldjournalisten knap lastig en vulde ze de wet op de openbaarheid van bestuur maar minnetjes in.

De VVJ vroeg De Lijn om een correctere omgang met de pers, en vond daarbij gehoor bij de Vlaamse minister van Verkeer en diverse Vlaamse parlementsleden.

3.3 VRIJHEID VAN PUBLICATIE

Tijdens een maatschappelijke crisis wordt, meer dan anders, ingezoomd op de verantwoordelijkheid van de media. *Anno primo corona* was dat niet anders. Maar de informatiesfeer omvat intussen veel meer dan de klassieke nieuwsmedia, met name online, en het was ook daar dat *fake news* en *hatespeech* volop woerden. Dat zet overheden er almaar meer toe aan regulerend op te treden. Hoe gevaarlijk is dat voor de persvrijheid?

Maatschappelijke verantwoordelijkheid in coronacrisistijd

Hoe het nieuws verslaan in een zo woelige periode als de coronacrisistijd? Al meteen na het uitbreken van de crisis brak de discussie los over de verantwoordelijkheid van journalisten. Volgens de enen waren ze te alarmistisch en zaten ze te veel op de golfengte van virologen. Volgens anderen waren ze niet alert genoeg en zaten ze te veel bij politici op schoot. De kritieken verschoven ook. Bij de aanvang van de pandemie heette het vooral dat de media te veel dramatiseerden. Op momenten dat de covid-curve laag stond, domineerde de kritiek dat ze in slaap waren gesukkeld.

Van in het begin hebben alle Vlaamse hoofdredacties zich nochtans een duidelijke gedragslijn opgelegd: die van ‘correct informeren’. Dat betekent: noch minimaliseren, noch dramatiseren, maar gewoon zo goed mogelijk de blote feiten weergeven. De VVJ van haar kant vroeg aan iedereen respect voor die houding. Tevens hamerde ze erop de media niet zomaar af te rekenen op de maatschappelijke impact die (correcte) berichtgeving kan hebben op het publiek.

Het typeert onze democratische rechtsstaat dat er geen plaats is voor dwingende overheidsbemoeienis met de mediaberichtgeving. In de praktijk hebben de diverse overheden in het land zich ook aan deze onthoudingsplicht gehouden. Dat kan van veel andere landen, sommige niet eens zo ver uit de buurt, niet worden gezegd.

Niettemin kreeg de overheidscommunicatie over het virus in kranten en omroepjournaals royale aandacht. Zelden voorheen werd ook zoveel tijd en ruimte gegeven aan experts van alle slag, niet enkel virologen, immunologen en biostatistici maar ook psychologen en economen. De sanitaire aanbevelingen van Sciensano werden tot vervelens toe herhaald. Op allerlei websites en sociale media circuleerde intussen wel een pak nepinformatie over corona en de vaccins ertegen, en dan waren de klassieke nieuwsmedia daar om dat met talloze *factchecks* te ontcrachten.

De berichtgeving over corona was per definitie negatief van toon, maar omzeggens alle redacties compenseerden dat bewust met aandacht voor positieve ontwikkelingen in de marge. Newscity vloog met een drone boven Vlaanderen en bracht lokale gemeenschappen in beeld die met zelfgemaakte kunst hoopvolle boodschappen brachten.

Het publiek heeft die journalistieke aanpak van de coronacrisis ook best gesmaakt, zo blijkt uit de hoger al vermelde afnamecijfers van het nieuws. Het vertrouwen in kranten en omroepen bleek groot. Door de eerder genoemde corona-paradox vertaalde dit zich jammer genoeg niet meteen in bedrijfseconomisch rendement.

Strijd tegen fake news en hatespeech

De problemen met *fake news* en *hatespeech* zijn intussen al lang gekend – feitelijk dateren ze van de opkomst van het www en in het bijzonder de sociale media. Maar het afgelopen jaar werden ze extra acuut. Onjuiste en eenzijdige informatie over corona bracht de volksgezondheid in gevaar. En de haatspraak van de uittrede president in de VS leidde met een raid op het Capitool in Washington tot een gitzwarte dag voor de democratie.

Bigtech en sociale mediabedrijven beseften zelf dat het zo op hun platformen niet langer verder kan. Ze startten vorig jaar dan ook revolutionaire oefeningen in zelfregulering. Almaar meer berichten werden verwijderd, bij meer en meer *posts* werden waarschuwingen geplaatst. Eerst Twitter en vervolgens ook andere social media gingen zover om uittrede Amerikaans president Trump van hun platformen te zwieren.

In België werkt Facebook voor zijn *factcheks* samen met *Knack*, het Franse persagentschap AFP en het Duitse persagentschap DPA. Toch is het monitoringsysteem van bigtech verre van perfect. Al te vaak gaan hun ingrepen ten koste van onschuldige info, zoals expliciete kunst of gekleurde figuren (na het zwarte-pietenveto). En ook bij het kortwieken van politieke communicatie – hoe betwistbaar ook, zie Trump – kunnen fundamentele vragen worden gesteld. Komt het private quasi-monopolisten toe om uit te maken welke informatie wordt verspreid en welke wordt gecensureerd?

Ook overheden van hoog tot laag wierpen zich op de aanpak van *fake news* en *hatespeech*. De federale regering-De Croo zette het thema bij haar aantreden in de herfst meteen op de beleidsagenda. Ook voor de Vlaamse minister van Media is dit een belangrijk werkpunt. Intussen voert de Europese overheid de regulering van bigtech bedrijven almaar verder op. Terwijl haar focus tot nu vooral lag op bescherming van de privacy en van copyright, is die vorig jaar verschoven naar de strijd tegen *fake news* en *hatespeech*.

Er is een groot verschil tussen *fake news* en desinformatie enerzijds, *hatespeech* anderzijds. Het eerste kan maar moeilijk of helemaal niet worden afgebakend, tenzij er sprake zou zijn van het opzettelijk verspreiden van manifest onjuiste informatie, bijvoorbeeld om politieke of commerciële redenen. Zeker desinformatie – wat staat voor eenzijdige en partijdige (maar daarom nog geen vlakaf onware) informatie, valt nauwelijks of niet te beteugelen. Overheden beseffen dan ook dat de strijd hertegen vooral op een proactieve, constructieve manier moet worden gevoerd. Dat wil zeggen: door het bevorderen van kwaliteitsnieuws als tegengewicht, door het *factchecken* van minderwaardige info, en door het stimuleren van de ‘mediawijsheid’ bij het publiek.

Haatspraak daarentegen kan nauwkeuriger worden afgelijnd, we hebben het dan over het expliciet aanzetten tot geweld bijvoorbeeld. Federaal minister van Justitie Vincent Van Quickenborne (open Vld) liet verstaan van de betuiging hiervan effectief werk te willen maken. Hij beoogt daartoe een aanpassing van artikel 150 van de Grondwet, dat persmisdrijven toevertrouwt aan de rechtspraak van het hof van assisen met zijn burgerjury. Persdelicten die haatspraak inhouden, aldus de minister, zouden voortaan (net zoals racistische persdelicten) worden doorgeschoven naar de gewone correctionele rechtbank. Dat zou een veel effectievere vervolging en bestraffing ervan mogelijk maken.

De VVJ/AVBB houdt vast aan de rechtsmacht van assisen voor persmisdrijven, wegens de democratische waarborgen die dit biedt. In de praktijk worden persdelicten niet eens voor assisen vervolgd. Maar voor de berechting van *hatespeech* in (sociale) media valt een uitzondering te overwegen. Grote vraag blijft niettemin hoe de wetgever die *hatespeech* dan concreet zal definiëren. En of dit toch geen impact kan hebben op reguliere journalistiek.

Voor hun strengere aanpak van bigtech en sociale media hebben overheden ongetwijfeld goede argumenten. Toch blijft elke overheidsbemoeienis met de communicatievrijheid een uiterst delicate oefening. Te vrezen valt met name voor *collateral damage* bij klassieke nieuwsmedia en professionele journalisten. Daarom is het voor de VVJ/AVBB primordiaal dat ze over elke aanpassing van het communicatie- en mediarecht vooraf wordt gehoord.

Op 14 juli 2020 organiseerde de Kamercommissie voor de Grondwetsherziening een colloquium over een mogelijke herziening van artikel 150 Grondwet. De VVJ/AVBB kreeg de gelegenheid om haar standpunt ter zake te verduidelijken: behoud van assisen voor gewone persdelicten of – nog beter – een depenalisering ervan, een strikte en met de mediasector overlegde omschrijving van *hatespeech* als dit wordt gecorrectionaliseerd, en maatregelen tegen SLAPP (zie hierna).

De VRT: 'meer Vlaamse focus' en 'minder partijdigheid' verwacht

Op de valreep van 2020 sloot de Vlaamse regering met de VRT een nieuwe beheersovereenkomst af voor de komende vijf jaar. De middelen worden geleidelijk verminderd en er moet volop worden ingezet op digitalisering.

Inhoudelijk ligt de klemtoon op twee werkpunten: een grote(re) focus op de Vlaamse identiteit en (meer) aandacht voor de onpartijdigheidsplicht. Voor dat laatste wordt een externe monitoring in het vooruitzicht gesteld.

De VVJ drukte haar onrust uit over de toenemende politieke grip op de publiek gefinancierde media. Behalve de VRT wordt bijvoorbeeld ook BRUZZ in een strakker (Vlaams) keurslijf geduwd. Over een ander is met minister van Media Benjamin Dalle (CD&V) overleg gepland.

In het Vlaams Parlement nemen welbepaalde volksvertegenwoordigers alvast een voorschot op de onpartijdigheidseis. Ook in 2020 stelden ze bij herhaling parlementaire vragen aan de minister van Media over vermeende 'partijdigheid' in de berichtgeving van VRT en andere publiek gefinancierde omroepen. De VVJ liet telkens weten dat het om ongepaste politieke druk gaat op de journalistieke onafhankelijkheid.

Aangeklaagd

Zoals elk jaar viel in 2020 bij enkele journalisten een klacht of schadeclaim in de bus.

VRT-journalist Bart Aerts werd nu ook formeel voor de correctionele rechtbank van Brugge gedaagd voor 'misbruik van inzage-recht in een strafdossier'. De zaak betreft een reportage in *TerZake* over de Kasteelmoord, die – wellicht niet toevallig – kritisch was voor het Brugse parket. De VVJ steunt de journalist en wees herhaaldelijk op het gevaar dat de ingezette strafvervolgning inhoudt voor elke rechtsverslaggeving.

Begin 2020 diende N-VA-politicus Kris Van Dijck een schadeclaim in tegen *P-Magazine*, dat hem op 11 juli 2019 had beticht van betrokkenheid bij sociale fraude door een escortdame. Van Dijck nam meteen na die publicatie ontslag als voorzitter van het Vlaams Parlement. De Raad voor de Journalistiek beoordeelde intussen de berichtgeving in kwestie als deels niet correct.

Medio 2020 verwees de Antwerpse raadkamer twee journalisten van *Apache* naar de correctionele rechtbank voor beelden die ze hadden gemaakt met een verborgen camera aan een sterrenrestaurant. De beelden bevestigden volgens de journalisten betwistbare combines tussen het lokale stadsbestuur en de vastgoedsector. Begin 2021 zijn de journalisten vrijgesproken. Tegen de betrokken vastgoedmakelaar, Eric Van der Paal, diende *Apache* overigens met steun van de VVJ zelf een klacht in nadat bleek dat de man privé detectives had ingezet om journalisten te volgen.

Zeker in het geval van *Apache*, kan intussen worden gesproken van SLAPP (*strategic lawsuit against public participation*). Het gaat om intimiderende rechtszaken vanwege politici of bedrijven om nieuwsmedia, kritische ngo's of burgers het zwijgen op te leggen. Het fenomeen is overal aan een opmars bezig, en daarom gingen zowel op het Europese en het Vlaamse beleidsniveau stemmen op om SLAPP aan banden te leggen. Dat kan door de klachten snel te behandelen en bij afwijzing ervan omvangrijke schadevergoedingen op te leggen aan de klager.

Jammer genoeg kon de VVJ/AVBB haar leden in 2020 niet langer een groepsverzekering aanbieden voor beroeps-aansprakelijkheid. Verzekeraar Generali zag eind 2019 immers af van verdere dekking. Sindsdien is de VVJ intensief op zoek naar een alternatief, maar de moeilijke verzekeringsmarkt maakt die oefening niet eenvoudig.

We herinneren er nog aan dat de VVJ/AVBB nooit heeft gepleit voor een totaal vrije en ongebonden journalistiek. Wel staan we voor een vrijheid-met-verantwoordelijkheid. Die verantwoordelijkheid geven we wel graag zelf vorm, met een eigen sectorale beroepsethiek. In dat kader beleefde de Raad voor de Journalistiek, die de VVJ samen met de mediabedrijven heeft opgericht en verder beheert, opnieuw een druk jaar. Voor alle info over de Raad en diens eigen jaarrapport 2020 kan men terecht op www.rvdj.be.

Publieksdata op de redacties: ook een vorm van druk

De VVJ besteedde in 2020 aandacht aan de groeiende impact van publieksgegevens op het journalistieke werk. Tools als Chartbeats en SmartOcto houden het klik-, lees-, luister- en kijkgedrag van het publiek nauwgezet bij. Met die data in de hand manen IT'ers, mediaconsultants en sommige managers de redacties vervolgens almaar meer aan tot het brengen van welbepaalde soorten nieuws. Minder 'zakelijk' en meer 'betrokken' nieuws bijvoorbeeld, of minder 'verhalen ver weg' en meer 'persoonlijke verhalen'. In het jargon leidt webanalyse dan tot 'contentoptimalisatie'.

Deze nieuwe bedrijfsstrategie kan voor de journalist zowel positieve als negatieve gevolgen hebben: een premie of bonus in het eerste geval; een sanctie, mogelijk zelfs een ontslag in het tweede. Maar ze wijzigt ook fundamenteel het aanschijn van de journalistiek. Daarom pleit de VVJ voor meer transparantie en overleg.

Mediabedrijven kunnen hun redacties nog op een andere manier onder ongepaste druk zetten, en dat is door hen aan te manen aan zelfpromotie te doen voor de eigen mediagroep. Een onderzoek van de VUB wees uit dat het om een reëel probleem gaat. Met name bij DPG Media verwijzen de krant *Het Laatste Nieuws* en zender VTM opvallend vaak naar elkaar, niet enkel voor journalistiek werk maar ook voor entertainment. De VUB-wetenschappers roepen alle Vlaamse redacties op tot zelfbezinning op dit punt.

4

De VVJ facts & figures

Ledenbestand

De VVJ omvat al lang niet enkel beroepsjournalisten (zie hoger), maar ook stagiairs-beroepsjournalisten, journalisten in bijberoep, ondersteunende technici, oud-journalisten (= ereleden) en studenten en docenten verbonden aan opleidingen in de journalistiek. Samen vormen zij het totale ledenbestand van de VVJ.

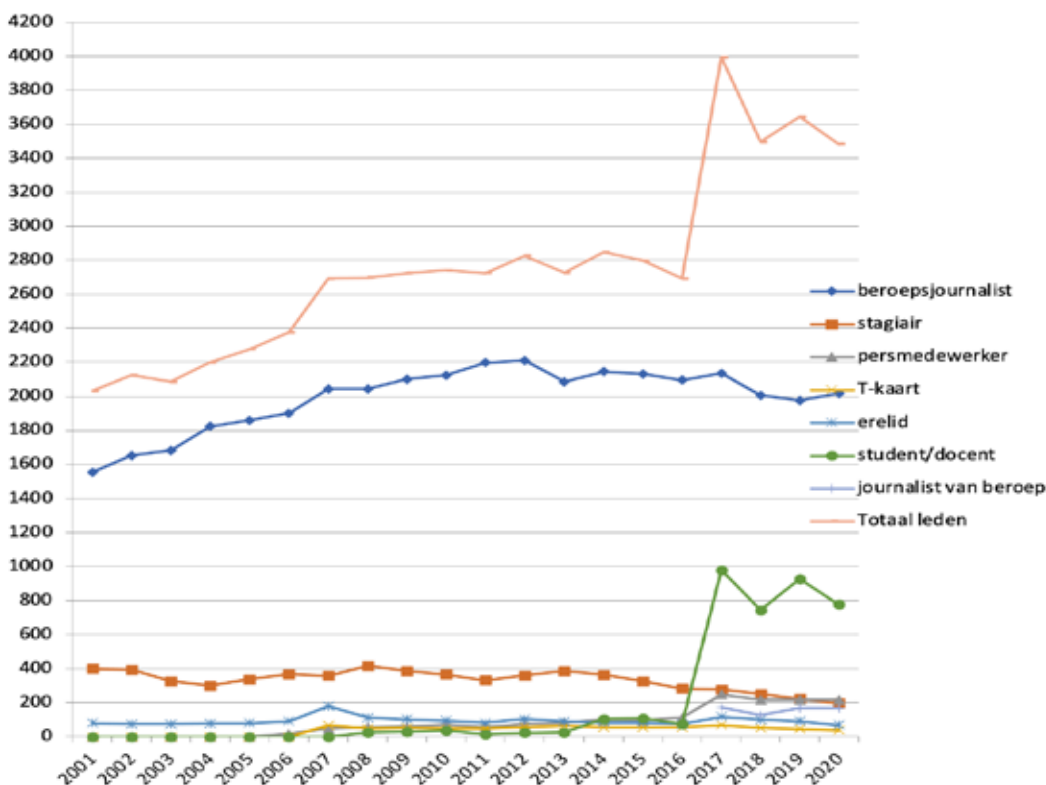
Het totale aantal VVJ-leden is in 2020 licht gedaald, van 3644 naar 3482, zowat het cijfer dat we twee jaar geleden haalden. Die fluctuaties hebben vooral te maken met de evolutie van het aantal studenten in de journalistiek die aansluiten bij de VVJ (776 in 2020).

Het aantal beroepsjournalisten dat aansluit bij de VVJ blijft relatief stabiel. In 2020 waren het er 1919 (van de 2537 erkende beroepsjournalisten in het totaal). Op te merken is dat erkende beroepsjournalisten niet verplicht zijn om aan te sluiten bij de VVJ, en een paar honderd van hen kiezen daar ook voor. Zij betalen dan aan de VVJ een louter kostendekkende administratieve vergoeding voor hun erkenning.

De cijfers bevestigen verder de verontrustende daling van het aantal stagiairs-beroepsjournalist. Vorig jaar werden amper 196 nieuwe stagiairs erkend, tien jaar eerder was dat nog het dubbele. Ook de aantallen journalisten in bijberoep en ondersteunende technici vertonen dalende curves.

LEDEN	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
beroepsjournalist	1555	1652	1683	1823	1859	1901	2045	2046	2100	2126	2196	2212	2085	2144	2131	2096	2135	2008	1976	2019
stagiair	400	396	327	299	339	367	358	415	386	366	332	361	386	364	326	283	276	250	223	196
persmedewerker	0	0	0	0	0	17	46	54	59	71	56	74	81	100	97	111	248	216	217	218
T-kaart	0	0	0	0	0	0	65	48	50	48	46	56	61	54	55	55	67	51	44	38
erelid	79	75	75	77	79	90	180	110	101	94	80	103	88	83	81	75	117	100	91	67
student/docent	0	0	0	0	0	0	0	26	28	37	14	21	26	103	109	74	978	745	925	776
journalist van beroep																	172	125	168	168
Totaal leden	2034	2123	2085	2199	2277	2375	2694	2699	2724	2742	2724	2827	2727	2848	2799	2694	3993	3495	3644	3482

Evolutie aantal leden

VVJ-bestuur en secretariaat

De VVJ werd in 2020 aangestuurd door een 21-koppige raad van bestuur die een jaar eerder werd verkozen. Voorzitter Kristien Van Haver (*De Tijd*) leidde tevens de bestuursvergaderingen van de federale koepel AVBB, samen met AJP-voorzitter Gérard Gaudin (*Belga*).

Het VVJ-secretariaat (Pol Deltour, Charlotte Michils, Marleen Sluydts (h/t) en Beny Bechler) kreeg (met Robbe Vandegheuchte) tijdelijke versterking voor de uitbouw van het JournalistenLoket, een documentaire site over journalistiek die beschikbaar is voor het grote publiek.

Structurele participaties, werkgroepen en occasionele samenwerkingen

- » De VVJ participeerde via haar gemandateerden in de Erkenningscommissie voor Beroepsjournalisten (www.cej.be). Zoals wettelijk bepaald is de VVJ ook verantwoordelijk voor de administratieve implementatie en opvolging van de erkenningen van beroepsjournalisten.
- » De VVJ participeerde via haar gemandateerden in de Raad voor de Journalistiek (www.rvdj.be). De VVJ stelde ook opnieuw *De Journalist* ter beschikking voor publicatie van de uitspraken van de Raad en zorgde mee voor de verspreiding van de herwerkte deontologische Code van de RvdJ.
- » De Werkgroep Freelancers kwam vier keer bijeen. Dat resulteerde onder meer in een actualisering van het *Vademecum voor Zelfstandige Journalisten*, een actualisering van het Eisenplatform voor freelancejournalisten en de ontwikkeling van een calculator voor freelancetarieven.
- » De redactieraad van *De Journalist* kwam zes keer bijeen, wat resulteerde in even veel edities van het magazine.
- » De VVJ overlegde regelmatig met vakbondsvertegenwoordigers actief in de mediasector (onder meer over een herziening van de functiecategorieën binnen PC 227 voor de audiovisuele media).
- » De VVJ/AVBB participeerde in de werking van de EFJ (Europese Federatie van Journalisten), IFJ (Internationale Federatie van Journalisten) en werkgroepen in de schoot van de EFJ, meer bepaald de WG Freelancers, de WG Auteursrechten en de Juridische Expertengroep.
- » De VVJ/AVBB participeert in een Stichting die de ontbonden VJPP-AJPP, vereniging van vakpersjournalisten, heeft opgericht om haar pand te beheren.
- » De opleidingen journalistiek in Vlaanderen via adviesraden en (gast)colleges
- » De Vlaamse Expertendatabank
- » De SARC (VVJ-mandataris hier is bestuurslid Jo Buggenhout)
- » Vlesp (Vlaams Expertisecentrum voor Suicide Preventie)

Evenementen in 2020

- » 30 januari: Nieuwjaarsreceptie VVJ Antwerpen in het nieuwe Antwerpse Provinciehuis
- » 15 februari: Algemene ledenvergaderingen van VVJ, AJP en de federale AVBB in het Journalistenhuis (Zennestraat 21 in Brussel)
- » 4 tot 14 februari en 1 tot 9 oktober: En-GAJE, organisatie voor de opvang van 'journalistieke vluchtelingen' waarin de VVJ participeert, stelt foto's en getuigenissen van gevluchte journalisten tentoon in respectievelijk het Cultureel Centrum van Anderlecht en hogeschool IHECS.
- » Het filmevent *Mr Jones*, gepland op 12 maart in Cinema Palace in Brussel, moest op de valreep van de eerste corona lockdown worden afgelast en werd uitgesteld naar een latere, onbepaalde datum.
- » 12 september: Stadswandeling door de Belgische persgeschiedenis in Brussel

Het hoeft geen betoog dat de coronacrisis het evenementenaanbod van de VVJ/AVBB in 2020 danig heeft ingeperkt.

Communicatie

- » De VVJ publiceerde in 2020 zes edities van haar vakblad *De Journalist*.
- » In 2020 verstuurde de VVJ maandelijks een digitale nieuwsbrief naar haar leden; deze vestigen complementair met het gedrukte magazine de aandacht op actuele topics.
- » Voor specifieke mededelingen doet de VVJ een beroep op collectieve mailing aan de leden.
- » Ook via de website www.journalist.be wordt actief nieuws over journalistiek, media en communicatie gedeeld. Deze website heeft ook een groot documentair karakter, net zoals www.journalistenloket.be, dat als een digitaal *Vademecum voor journalisten* fungeert.
- » Eind 2020 verscheen de *JournalistenAgenda 2021*, bestemd voor alle leden.
- » Het *Vademecum voor Freelancejournalisten* werd in het voorjaar geactualiseerd en opnieuw online gezet.
- » De VVJ is tevens actief op sociale media, met name Twitter en Facebook.

Individuele service

Jaarlijks verleent het VVJ-secretariaat advies en bijstand aan honderden VVJ-leden. De caseload omvat onder meer conflicten over vergoedingen, ontslagen, geschillen met betrekking tot het auteursrecht, strafklachten en schadeclaims. De VVJ-bijstand kan de vorm aannemen van informatie, advies, bemiddeling en gerechtelijke bijstand.

De voorbije jaren heeft de VVJ veel van haar kennis en expertise ook ter beschikking gesteld van het grote publiek via **Journalistenloket.be**. Dat is vooreerst een documentaire website met toegankelijke informatie over journalistiek en (nieuws)media. In het verlengde hiervan verleent het VVJ-secretariaat ook gratis eerstelijnsadvies aan burgers, studenten, aspirant-journalisten en dies meer. Via het loket biedt de VVJ ook sommige van haar events aan het brede publiek aan.

In bijlage bij dit jaarverslag gaat een afzonderlijk rapport over het JournalistenLoket in 2020, althans voor de periode die door een specifieke toelage vanwege de Vlaamse minister van Media werd gedekt.

Collectieve belangenbehartiging (lobbying)

Het lobbywerk stond in 2020 hoofdzakelijk in het teken van corona. Sinds maart heeft de VVJ grote inspanningen geleverd om op allerlei vlakken de rechten en belangen van journalisten te vrijwaren in de moeilijke crisisperiode die volgde.

- » Verzoeken aan de diverse overheden om journalisten als 'essentiële activiteit' te ontzien bij lockdowns, avondklokken en reisverboden;
- » Verzoeken aan diverse overheden om journalisten toegangsfaciliteiten te blijven verstrekken tot events;
- » Verzoeken aan de mediahuizen om journalisten niet te treffen bij het voeren van een crisisbeleid;
- » Verzoeken aan de bevoegde overheden om (met name freelance) journalisten met steunmaatregelen tegemoet te komen;
- » Verzoek aan de Taskforce Vaccinatiestrategie om journalisten als 'essentieel beroep' niet te vergeten bij het uitwerken van de campagne;
- » Regelingen met buitenlandse en internationale journalistenorganisaties over de werkmogelijkheden van Belgische journalisten in het buitenland.

Ander lobbywerk:

- » Dossier *digital copyright*. Zowel bij de eigen uitgevers als bij de wetgever drong de VVJ/AVBB, samen met de JAM, aan op een goede uitwerking hiervan met aandacht voor het 'passende aandeel' van journalisten.
- » Herziening artikel 150 Grondwet. De VVJ/AVBB drong er opnieuw op aan de assisenbevoegdheid voor persdelicten niet zomaar op te heffen; vooraf moeten persdelicten als laster en eerroof uit het strafrecht worden gehaald; de correctionalisering van het persmisdrijf *hatespeech* moet strikt worden ingevuld; maatregelen tegen SLAPP zijn gewenst.

Administratieve verplichtingen

- » De VVJ moet, ingevolge de nieuwe vennootschapswetgeving, haar statuut wijzigen: van beroepsvereniging naar een vzw met het statuut van beroepsunie. Idem voor de AVBB.
- » De VVJ/AVBB blijft de gepaste inspanningen doen om haar databanken conform te houden aan de GDPR.
- » De VVJ /AVBB meldde zich, zoals wettelijk verplicht als beroeps- en belangenorganisatie, aan bij het Lobbyregister van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Bijlage

Journalistenloket
in 2020

JOURNALISTENLOKET

Het Journalistenloket geeft informatie en advies aan iedereen die zijn weg zoekt in de journalistiek.

- Waar en hoe vind je werk als journalist?
- Waarop moet je letten als je begint als journalist?
- **Hoeveel verdient dat, Journalistiek?**
- Hoe krijg ik het statuut van **beroepsjournalist**, en de officiële perskaart die daaraan vasthangt?
- Hoe zit dat met vergoedingen en aanspraken?
- Hoeveel reist de **persvrijheid**, en welke zijn de beperkingen?
- Welke deontologische regels moeten worden nageleefd?
- ...

Het Journalistenloket omvat drie talen:

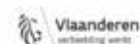
JOURNALISTENLOKET

Zinnestraat 21
1000 Brussel
info@journalistenloket.be
02 777 08 40

EEN INITIATIEF VAN

MET STEUN VAN

VIND EN VOLG ONS

Zoeken ...

a) Website Journalistenloket.be

Journalistenloket is eerst en vooral een online **Vademecum** voor aspirant-journalisten, beginners in de journalistiek maar ook meer gevorderden, die op zoek zijn naar informatie over het beroeps- en arbeidsstatuut, de rechten en plichten van de journalist.

Sinds enkele jaren zit het aantal jaarlijkse gebruikers van de site ruim boven de 17.000. Ook voor dit jaar verwachten we in de buurt van dat cijfer te eindigen. Dat de site sterk wordt gewaardeerd, blijkt ook uit (de evolutie van) de bezochte pagina's: voor het nog onvolledige jaar 2020 halen we nu al 45.360, terwijl het de vorige drie jaar gemiddeld om zo'n 34.000 paginaweergaven ging.

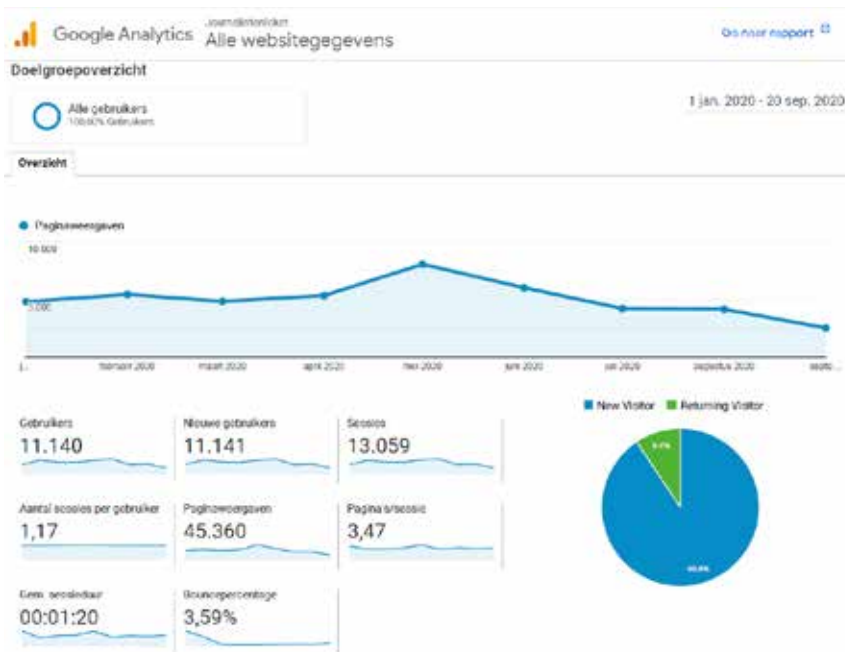
Het beheer van de open documentaire site vergt dagelijkse waakzaamheid en inspanningen van het VVJ-personeel, dat voor de inhoud instaat.

	2016	2017	2018	2019	2020 (t.e.m. 20.09)
Bezoekers	6.359	12.859	17.360	17.275	11.140
Geraadpleegde pagina's	17.278	30.858	38.134	34.021	45.360

Stand van zaken op 20.09.2020 - Bron: Google Analytics

Cijfers op maandbasis (paginaweergaven)

Meest bezochte pagina's

2020/01-2020/09.pdf - Adobe Acrobat Reader DC
 etatelenen Verkeer Help
 Analytics Alle website

Pagina	Paginaweergaven	Unieke paginaweergaven	Gem. tijd op pagina	Instappertien	Bouncepercentage	Uitstappertien	Paginaswaarde
	45.360 % van totaal: 100,0% (45.360)	19.233 % van totaal: 100,0% (19.233)	00:00:32 Gem. voor datameetings: 00:00:22 (3,74%)	13.052 % van totaal: 100,0% (13.052)	3,59% Gem. voor datameetings: 3,0% (0,59%)	28,77% Gem. voor datameetings: 27,7% (0,9%)	US\$ 0,00 % van totaal: 0,0% (US\$ 0,00)
1. /	3.795 (8,4%)	1.426 (7,4%)	00:00:19	1.237 (9,4%)	5,02%	15,24%	US\$ 0,00 (0,0%)
2. Aangewijs journalistiek/verken als journalist (Wat kan met een vast contract/soort)	2.680 (5,9%)	1.267 (6,6%)	00:00:25	1.129 (8,6%)	2,75%	46,80%	US\$ 0,00 (0,0%)
3. Aangewijs journalistiek/journalistieke soeping als de pers/leden en haar beperkingen	2.534 (5,6%)	1.162 (6,0%)	00:01:04	1.066 (8,1%)	5,40%	39,52%	US\$ 0,00 (0,0%)
4. Aandereen voor freelanceers/aan het werk lezing en bezaling hoe het verken dit kan if	2.065 (4,6%)	965 (5,0%)	00:00:21	731 (5,6%)	3,01%	37,87%	US\$ 0,00 (0,0%)
5. Aangewijs journalistiek/begiven als journalist (Welke skills heb je nodig?)	1.977 (4,4%)	901 (4,7%)	00:00:46	811 (6,2%)	1,60%	36,40%	US\$ 0,00 (0,0%)
6. Aandereen voor freelanceers/fiscaal status (Wat voor afgedrukt van btw?)	1.890 (4,2%)	894 (4,6%)	00:00:41	840 (6,4%)	4,87%	45,13%	US\$ 0,00 (0,0%)
7. Aandereen voor freelanceers/journalistiek als zijden toe	1.322 (2,9%)	601 (3,1%)	00:00:49	448 (3,4%)	1,34%	34,64%	US\$ 0,00 (0,0%)
8. Aangewijs journalistiek/journalistieke soeping als de pers/leden (red-oi antwoord)	1.109 (2,4%)	436 (2,3%)	00:00:35	407 (3,1%)	1,97%	32,73%	US\$ 0,00 (0,0%)
9. Aandereen voor freelanceers/fiscaal status (Fiscaliteit en astenuranchen)	996 (2,2%)	465 (2,4%)	00:00:31	422 (3,2%)	9,24%	46,03%	US\$ 0,00 (0,0%)
10. Aangewijs journalistiek/begiven als journalist (Studeren voor journalisten na de studietijd)	951 (2,1%)	553 (2,9%)	00:00:40	315 (2,4%)	0,63%	33,22%	US\$ 0,00 (0,0%)

Pagina 1 van 184

b) Individuele service

Met het Journalistenloket beogen we ook een persoonlijke service te leveren aan aspirant-journalisten of burgerjournalisten die geen lid zijn van de beroepsunie VVJ. Evengoed zijn nieuwsconsumenten welkom met vragen over journalistiek. Het Journalistenloket biedt aan deze doelgroepen **eerstelijns-informatie en -advies**.

Zo ontvangen we regelmatig vragen van studenten, pasafgestudeerden, beginnende maar ook meer ervaren journalisten die (nog) niet aangesloten zijn bij de VVJ. Zeker wanneer journalisten actief zijn in bijberoep, zijn ze niet noodzakelijk lid van de VVJ. Al die categorieën zijn op zoek naar de meest uiteenlopende informatie: over vergoedingen, freelancen, auteursrechten, bronvermelding, aansprakelijkheid en nog veel meer.

De voorbije jaren werd een geleidelijke toename van het aantal vraagstellers genoteerd. Ook voor 2020 zullen we weer hoger uitkomen, wat de relevantie van het Journalistenloket bevestigt. Alle vraagstellers kregen ze een persoonlijk antwoord van het VVJ-secretariaat, dat feitelijk de permanentie en individuele dienstverlening van het Journalistenloket voor zijn rekening neemt.

2015	93
2016	181
2017	140
2018	172
2019	201
2020 (t.e.m. 20.09.2020)	153 (voorlopig cijfer)

Overzicht van de meest gestelde vragen

Vragen van journalisten-in-spe, burgerjournalisten, journalisten in bijberoep, andere journalistiek actieven die niet zijn aangesloten bij de VVJ

- » Veel vragen naar mogelijkheden inzake perskaart, lidmaatschap VVJ - onder meer van lokale verslaggevers, mensen met een podcast...
- » Vragen over opleidingsmogelijkheden
- » Veel vragen over vergoedingen voor journalisten
- » Veel praktische vragen over freelancejournalistiek: hoe eraan beginnen, de administratieve verplichtingen...
- » Vragen over financiële steun voor journalistiek project
- » Vragen over rechtsbijstand bij schadeclaims of andere gerechtelijke problemen
- » Vragen over foto's: welke mogelijkheden hebben persfotografen ? wat te doen wanneer iemand onrechtmatig beelden overneemt ?
- » Vragen over een beoogde reportage in het buitenland en de mogelijkheden inzake bescherming (perskaart, verzekering...)
- » Omgekeerd: vragen van buitenlandse journalisten over toegang tot België en mogelijkheden inzake journalistiek

Vragen van externe instanties en particulieren

- » Veel vragen van overheden, bedrijven en verenigingen over iemands registratie als journalist (is iemand bij ons gekend, wat is de waarde van een voorgelegde perskaart...)
- » Bedrijven of verenigingen op zoek naar een journalist voor een specifiek werk
- » Vragen naar contactgegevens van journalisten
- » Meer en meer mensen willen een persoonlijk verhaal kwijt en zoeken naar 'een journalist' die daar aandacht wil aan besteden.
- » Veel vragen van studenten over journalistiek, de sector, cijfers en statistieken, deontologische regels en praktijken... Ook: vragen naar contactgegevens van journalisten voor een interview
- » Vragen naar biografische gegevens van oud- of overleden journalisten
- » Klachten over journalisten → zelf behandeld of doorverwezen naar de Raad voor de Journalistiek

c) Events

Het gaat om VVJ-activiteiten die ook in 2020 werden georganiseerd en breed opengesteld, ook voor niet-leden. Telkens werd bij die gelegenheden ook het Journalistenloket onder de aandacht gebracht. Vanzelfsprekend heeft de coronacrisis hier lelijk roet in het eten gegooid, en zijn diverse geplande info-events vanaf maart geschrapt moeten worden.

- » 23 januari 2020: Debat over 'Pers & Politiek' in het Vlaams Parlement
- » 30 januari: VVJ-nieuwjaarsreceptie in het Antwerpse Provinciehuis
- » 5 februari: Uitreiking Leuvense persprijzen in het Leuvense stadhuis

Opwaardering Journalistenloket 2020

De VVJ heeft in 2020 zwaar ingezet op een verdere opwaardering van de website JournalistenLoket.be. Met de inbreng van een extra personeelskracht is de website nog toegankelijker gemaakt voor een breed geïnteresseerd publiek. Er is tevens voor bijkomende content gezorgd. Visueel oogt de site nu ook heel wat aantrekkelijker. En er is op gelet dat de content responsive is en wordt aangepast aan de gebruikte tool (tablet of smartphone).

Voor deze ontwikkeling werd een extra voltijdse kracht ingeschakeld in de periode 16 april - 15 oktober 2020. Daarnaast zorgde het VVJ-kernpersoneel voor permanente begeleiding in de vorm van aanvullende werktijd bovenop de gewone. Dit wordt verder uitgewerkt in het financiële luik van deze verantwoording.

Hierna alvast enkele screenshots van het Journalistenloket.be, dat op dit ogenblik nagenoeg volledig is afgewerkt. Dit doet, voor de duidelijkheid, niets af aan de blijvende en dwingende noodzaak van een permanente, dagelijkse opvolging van de inhoud van de site, wil ze binnen de kortste keren haar relevantie niet verliezen.

BEROEPSSTATUUT

Hoe word je 'journalist'? En wat betekent dat dan concreet? In dit eerste luik van ons Loket focussen we op het eigenlijke beroepsstatuut van de journalist.

Welke stappen zet je om een officiële erkenning te krijgen als beroepsjournalist? En hoe zit het met andere soorten van VVJ-lidmaatschap? Ook voor meer info over het Vlaamse medialandschap kun je hier terecht.

[Alle info](#)

WERK & VERGOEDING

In dit luik gaan we uitgebreid in op de arbeidspositie van journalisten, zowel loontrekkenden als freelancers. We bieden informatie over vergoedingen,

auteursrechten, aansprakelijkheid, het sociale vangnet, btw-vrijstellingen, eenmanszaken, enzoverder. Als vakvereniging ijvert de VVJ/AVBB voortdurend voor betere journalistieke loon- en arbeidsvoorwaarden – ook omdat dit uiteindelijk de kwaliteit van de journalistiek in Vlaanderen ten goede komt.

[Alle info](#)

PERSVRIJHEID

Wat zijn de journalistieke spelregels? In dit luik van het Journalistenloket overlopen we hoe de wet en onze eigen deontologie de persvrijheid regelen, inclusief de beperkingen daarop. Hoe waarborgen we onze onafhankelijkheid, en hoe respecteren we de privacy? Hier ook meer info over openbaarheid van bestuur, het journalistieke broeuangeheim, het recht van antwoord en je beroepsaansprakelijkheid.

[Alle info](#)

ERKENND WORDEN ALS JOURNALIST

Hoe kan je lid worden van onze beroepsvereniging? Welke soorten perskaarten zijn er? Wat zijn de voorwaarden, procedures en voordelen?

[Meer info](#)

WIE IS JOURNALIST?

Wat doen journalisten nu precies? Welke soorten journalisten kan je onderscheiden en waar zijn ze tewerkgesteld?

[Meer info](#)

DE VLAAMSE MEDIASECTOR

We geven je een overzicht van de verschillende types nieuwsmedia, zowel de onafhankelijke als de organisatiegebonden media.

[Meer info](#)

HOE BEGIN JE ALS JOURNALIST?

We maken je wegwijs in het 'vast werken' en het 'freelancen'. Welke opleiding kies je, hoe geraak je aan je eerste werkervaring, en welke risico's zijn er?

[Meer info](#)

EEN EIGEN NIEUWSMEDIUM OPSTARTEN

Hoe begin je aan zo iets, en hoe ga jij je onderscheiden? Een bedrijfje oprichten brengt heel wat met zich mee.

[Meer info](#)

MORELE AUTEURSRECHTEN & BEROEPSAANSPRAKELIJKHEID

Hoe ga je als freelancer om met morele auteursrechten? We leggen je verder uit hoe de getrapte beroepsaansprakelijkheid werkt voor journalisten.

[Meer info](#)

SOCIAAL STATUUT

Alles rond sociale bescherming en sociale bijdragen vind je hier. Welke wettelijk vangnetten zijn er voor freelancers, en welke bijkomende verzekeringen sluit je best af?

[Meer info](#)

FISCAAL STATUUT

We leggen je alles uit over btw-vrijstellingen en verplichtingen. Welke beroepskosten trek je af? Hoe zit het met inkomensbelasting en de fiscaliteit rond auteursrecht?

[Meer info](#)

Video Auteursrecht

Handleiding Auteursrecht

Auteursrechten ontstaan automatisch in hoofde van de auteur die het werk heeft gecreëerd. Het is een exclusief recht: exploitatie van het werk kan enkel en alleen mits toestemming van de auteur.

"Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het op welke wijze of in welke vorm ook te reproduceren of te laten reproduceren", aldus artikel 1 van de Belgische auteurswet van 30 juni 1994.

Richtlijnen van de Raad voor de Journalistiek

Bewerking beeld- en klankmateriaal en gebruik archiefmateriaal

Rechtzettingen bij online berichtgeving

Verantwoordelijkheid van de hoofdredactie

Financiering van journalistieke activiteiten

Handel met voorkennis, marktmanipulatie, beleggingsaanbevelingen en belangenconflicten

Opiniebijdragen

Beeldbewerkingen die de journalistieke inhoud van een beeld of van een document wijzigen, moeten duidelijk waarneembaar zijn voor het publiek, dat op geen enkele wijze misleid mag worden. Indien niet meteen duidelijk is dat het om een bewerkt beeld gaat, wordt in het beeldonderschrift of de begeleidende tekst duidelijk aangegeven dat het beeld bewerkt is.

Indien beelden en klankopnames zodanig worden bewerkt dat ze niet meer weergeven wat de camera of de microfoon reëel heeft vastgelegd, moet dat voor het publiek duidelijk gemaakt worden in de begeleidende commentaar of tekst. Ook nagespeelde gebeurtenissen en reconstructies vallen hieronder.

Archiefmateriaal moet altijd als archiefmateriaal herkenbaar blijven als het gebruik ervan aanleiding kan geven tot misleiding van het publiek.

Home

Beroepsstatuut

Werk en Vergoeding

Pensioenvrijheid

Helpdesk

Helpdesk

VVJ-TEAM

Als Nationaal Secretaris van de VVJ/VWB staat Pol Deltour mee aan het hoofd van de journalistieke lobby in ons land.

Pol Deltour
Nationaal Secretaris

Binnen de VVJ/VWB doet Charlotte al het jaarlijkse werk. Ze maakt ook deel uit van Europese werkgroepen.

Charlotte Michils
Europees Adviseur

Benny staat garant voor het financiële. Hij handelt alle facturen en betalingen af, alhoewel een stuk van de boekhouding.

Benny Bechler
Financiële Administratie

Leden van de VVJ en de politieke nieuwswerkers kunnen voor vragen aan algemene administratie terecht bij Marleen.

Marleen Skuydts
Algemene Administratie

